

ŽIVOJIN L. ALEKSIĆ

Kao grom nas je ošinula vest da je profesor Živojin Aleksić doživeo srčani infarkt i da je u bolnici. Iz narodne pesme smo naučili da „grom zagrmi na svetoga Savu, usred zime kad mu vreme nije“. Tu vest smo čuli baš na Svetog Savu, slavu svih srpskih škola. Nije joj ni vreme bilo jer smo Žiku Aleksića više puta videli ne mnogo ranije, valjda tri puta za poslednja dva i po meseca. U „Politici“ od 13. novembra 2011. je gornja polovina strane (10) bila posvećena profesoru Živojinu Aleksiću povodom njegovog 80. rođendana s obaveznom fotografijom. Jeste malo neuobičajena kao i njegove reči o priznanjima koja dobija, ali ohrabrujuće deluje konstatacija novinara da je profesor Aleksić „zadržao vedar i stvaralački duh“. U to su se mogli uveriti svi koji su 9. decembra uveče ispunili veliku salu Kolarčeve zadužbine na svečanoj akademiji posvećenoj sećanju na dr Rudolfa Arčibalda Rajsu. Žika Aleksić je bio jedna od zvezda večeri, besednik o dr Rajsu. Njegova beseda je imala sve odlike dobrog govorništva. Za razliku od mnogih učesnika u programu, govorio je bez pisanog teksta pred sobom, iako je u dugoj naučnoj karijeri napisao više od mnogih čuvenih profesora-čitača. Kako bi rekao vladika Nikolaj Velimirović, govorio je jednostavno kao što je bilo njegovo odelo. S urođenom ležernošću je govorio kratko, a zanimljivo. Bilo mu je dovoljno nekoliko minuta da kaže najvažnije ne samo o Rajsu, već i o Institutu za naučnu policiju i kriminologiju u Lozani, jednom od dva evropska instituta koji su poslužili kao uzor za osnivanje Kriminalističkog instituta na Pravnom fakultetu u Beogradu (1929). U tom Institutu u Lozani je Žika Aleksić, školske 1962/1963 bio na poslediplomskim studijama što je smatrao za veliku čast. Treći, nažalost poslednji put smo ga videli 27. decembra na tradicionalnom prednovogodišnjem skupu u *Bona fides*-u na Pravnom fakultetu. Bio je dobro raspoložen kao uvek. Dogodilo se da je preminuo onog dana kada smo saznali za njegovu bolest. Otišao je u bolji svet iz koga ne želi da se vrati, već da zauvek ostane samo u mislima sa nama, naročito sa mnom.

U dugom vremenu koje je za nama, mnogi su ga upoznali, od njegovih brojnih studenata do kolega s kojima se na poslu sreo. Ja i još neki iz naše generacije da znamo još iz studentskih dana. Danas se s tugom sećam da je na predavanjima na III godini do mene levo sedeo Žika Aleksić, a desno Slavko Domazet. Slavko, čuveni smederevski advokat i šahista, odavno je otišao, a sada i Žika. Ostao sam sâm da se sećam našeg razgovora za vreme odmora između časova predavanja. Komentarisali smo uspehe naših šahista. Dok je naš kolega i vršnjak Borislav Ivkov pobeđivao na velikim turnirima u Mar del Plati i Buenos Airesu (ispred velemajestora Gligorića i Najdorfa),¹ dotle je dvadesetogodišnji Milan Matulović osvajao prvenstva Beograda, dve godine mlađi nego što je bio veliki David Bronštajn kada je osvojio prvenstvo Moskve.

1 Bora Ivkov je tada osvojio i lepoticu Olgu s kojom se oženio koja je, nažalost, umrla 1975. godine.

Događaji mogu da pripadaju istoriji, ali sećanja traju. Istoriji pripada podatak da je Žika Aleksić diplomirao na Pravnom fakultetu u Beogradu s odličnim uspehom, ali u sećanju ostaje da smo na IV godini pohađali predavanja profesora Borislava Blagojevića iz Uporednog građanskog prava. Na naše veliko iznenađenje, profesor Blagojević je pozvao nas desetak da ga posetimo. Jednog lepog prolećnog dana našli smo se za okruglim stolom u prostranom Borinom stanu u Resavskoj ulici. Nažalost, iz te grupe više nisu živi Dragoljub Stojanović i Miloš Tasić, jedan od retkih koji se nije libio da punim imenom i prezimenom potpisuje u „Ježu“ u kome su naše kolege pisale pod pseudonimima. Bora nas je dočekaao kao ugledne goste, u tamnom odelu, sa kravatom oko vrata. Bilo je to prvo iznenađenje (posle poziva za posetu), a drugo teme razgovora. Kao svi studenti pri kraju studija, očekivali smo da nam profesor (obično u kabinetu na fakultetu) predloži da nešto uradimo stručno (danas se to kaže da učestvujemo u „projektu“). Ništa od toga. Profesor nam je pričao o svojim studijama, o raspustu koji je provodio u kafani oca Tiosava u Valjevu, specijalizaciji posle doktorata, objavljivanju prve knjige kod legendarnog Gece Kona, advokaturi za vreme okupacije Beograda... Pominjem ovaj događaj da bih onima koji nisu mogli dobro da upoznaju Žiku Aleksića pokazao koliko je bilo široko njegovo interesovanje, jer se njegovo ime najviše vezuje za kriminalistiku.

U vreme kada smo studirali, Kriminalistika je, kao izborni predmet na III godini, privlačila najveći broj studenata. Bilo je više razloga za to. Izgleda najviše zbog toga što je krila mnoge zanimljivosti, a razumljivo je da su, zahvaljujući filmovima, mnogi videli sebe kao inspektore Interpola, međunarodne „policije“ koja ima samo obaveštajnu službu i deluje poternicama ne ugrožavajući ničiji život. Možda su bila u pitanju i kratka skripta, ali mi se čini najviše zanimljiva predavanja Vladimira Vodinića koja smo slušali i mi kao studenti I godine.² Valjda je to, zajedno sa vrednim Ljubomirom Simonovićem, koji je mnogo znao i tražio na ispitu, a nije bio strog u ocenjivanju, bilo jedino što je preostalo od predratnog Kriminalističkog instituta (kao i starinska tabla sa natpisom: Kriminalistički institut, koja je uklonjena prilikom izgradnje Muzeja Fakulteta) čiji je tvorac, po ideji Mihaila Čubinskog, bio Toma Živanović, ali su ga podigli na zavidnu visinu Rusi Sergeje Tregubov, Nikola Krajinski, Maksim Agatov i Georgije Kužinski.

Žika Aleksić je bio jedan od mnogih koji je istinski zavoleo kriminalistiku i posvetio joj svoj život. Kao stipendista za poslediplomske studije tadašnjeg Republičkog Saveta za prosvetu prihvatio je da bude asistent za Krivični sudski postupak, jer Kriminalistika nije postojala u nastavnom planu prvog Statuta Pravnog fakulteta (1956). Verovatno je zbog toga prešao u novoosnovani Institut za kriminološka i kriminalistička istraživanja (1962) u kome je, posle doktorata na Pravnom fakultetu u Beogradu sa temom: „Primena ličnih dostignuća kod ličnih izvora dokaza u krivičnom postupku“ (1964), biran u viša zvanja. Bio je i honorarni nastavnik za Krivični postupak u Višoj školi za unutrašnje poslove u Beogradu (1961-1966), a na Pravnom fakultetu u Beogradu je biran za vanrednog (1973, 1978) i redovnog profesora za Kriminalistiku (1979) kada je ona vraćena u nastavni plan prvo sa Krivičnim postupkom, a zatim kao samostalan predmet.

2 S njima su se mogla porediti samo predavanja dr Dušana Jevtića iz Sudske medicine koja je bila obavezan predmet na IV godini, ali smo je rado slušali i mi sa I godine.

Žika Aleksić nije bio samo kabinetski istraživač i profesor. Ne znamo da li je pod uticajem Rajsa zavoleo fotografiju i film kojima je posvetio deo svog rada. U našoj javnosti je dobio veliki publicitet u vezi sa filmom „Ljubavni slučaj ili tragedija službenice PTT“ koji je režirao Dušan Makavejev. Žika Aleksić je bio član više naših, inostranih i međunarodnih udruženja i tela u kojima je bio biran na rukovodeća mesta. Primera radi, treba navesti da je bio predsednik Odbora za pitanja maloletničke delinkvencije grada Beograda, potpredsednik Komisije za borbu protiv alkoholizma i narkomanije grada Beograda (istovremeno i član redakcije časopisa „Alkoholizam“), rukovodilac Katedre za društvene nauke Kolarčevog narodnog univerziteta, član Nemačkog Kriminalističkog društva, član Izvršnog odbora Međunarodnog udruženja profesora prava. U tom nizu je posebno značajno da je bio generalni sekretar Saveza udruženja pravnika Jugoslavije (1970-1978)³, kada je ukazom Predsednika Republike, br. 70 od 16. maja 1977. godine, odlikovan „Arhiv za pravne i društvene nauke“ (koji izdaje Savez pravnika) u kome je Žika Aleksić bio član redakcije i urednik za krivične nauke. Bio je tako član redakcije i glavni i odgovorni urednik časopisa „Pravni život“ (1960-1975), član redakcije „Jugoslovenske revije za krivično pravo i kriminologiju“.

Kao stručnjak, Živojin Aleksić bio je angažovan za pripremanje suđenja, a kasnije delegat na suđenjima teroristima za napade na jugoslovenska diplomatska predstavništva u Berlinu i Štokholmu kada je ubijen ambasador Vladimir Rolović. Sve te i mnoge druge delatnosti bile su isprepletane sa predavanjima na više fakulteta, objavljivanjem knjiga i članaka u časopisima „Anali Pravnog fakulteta“, „Gledišta“, „Arhiv za pravne i društvene nauke“, „Jugoslovenska revija za krivično pravo i kriminologiju“, „Pravni život“, „Novinarstvo“, učestvovanjem na naučnim skupovima u zemlji i inostranstvu o čemu je ostavio svedočanstva u našim časopisima.

Meni je bilo zadovoljstvo da budem s njim na Konferenciji za svetski mir putem prava u Madridu (1979), a ono je uvećano kada sam ga video na čelu Redakcionog odbora koji je davao konačan oblik rezolucijama pripremljenim za usvajanje na završnoj sednici Konferencije. Zahvaljujući njemu doteran je i nacrt „panela“ o ljudskim pravima koji sam mu podneo posle duge rasprave sa Natanom Lernerom koji je prihvatio da se pomenu „helsinški i beogradski sporazumi“. Sada to predstavlja samo prijatno podsećanje na prošlost od koje se sve više udaljujemo, ali koja nam svakim danom izgleda sve lepša i radosnija. Nije to nostalgija za vremenom u kome smo morali da preživljavamo mnoge teškoće svake vrste. Daleko od svake želje da nam se ponovi, Žika je u jednom razgovoru za „Politiku“ iskreno rekao da lično misli da ono što smo imali bilo dovoljno za Srbe. Nama je i ova poslednja Žikina poruka dovoljna da ga volimo kao što smo ga više od pola stoleća voleli. U tuzi koja nas je ophrvata moramo da kažemo da je Žika najveće blaženstvo dobio pozivom da ode na dan najvećeg srpskog prosvetitelja, državnika i diplomate, vedar i nasmejan kakav je uvek bio i kakav će trajno ostati u našem sećanju.

Prof. dr Momir Milojević

3 O radu Saveza je ostavio trag u beležci L'activité de l'Union des associations des juristes de Yougoslavie, *Jugoslovenska revija za međunarodno pravo*, 1977, Nos 1-2, pp. 212-217.